

magyar papságban is. Ilyen generációt már nagyon nehéz, sőt majdnem lehetetlen volna a tudományok iránt érdeklődésre bírni. Pedig rá kell bírni egy magasabb cél érdekében. Erre nincs más mód, minthogy a hadakozás iránti érdeklődést és a tanulást összekapcsoljuk s az ifjúságot katonai tanulmányokra fogjuk. Ha más, bennük semmi érdeklődést kelteni nem bíró studiumokra fogjuk őket, kárba vész minden fáradozás. Ezért katonai iskolát kell létesíteni és pedig úgy a világiak, mint a harcért szintén lelkesülő papok számára. Itt ez iskolában a történelem segítségével megismerhetnék a keresztény fejlődelmek nagy tetteit, a földrajzból a katolikus vallás elterjedését, a különféle várakat, erősségeket és emellett még másra is lehetne tanítani őket. Nagy haladást tevén a tudományokban, könnyebben érhetnének el magasabb katonai rangfokokat s ez a remény egyúttal arra is ösztönözné őket, hogy ifjúságukat erényesen átélve, visszatérjenek a katolikus egyházba (V. könyv 3. fej.).

Possevino különben is teljesen át volt hatva a nevelés nagy fontosságától. Láta, hogy az akkori vezető erdélyi nemzedék már teljesen a protestantizmusé, ezt már megtéríteni nem lehet. De bízott abban, hogy ha sikerül az apákat rávenni arra, hogy gyermekeiket katolikus iskolába küldjék, ez jelentős fordulatot hoz, mert ez ifjak nemcsak a jövőben fogják irányítani a katolikus érdekeknek megfelelően Erdély politikáját, hanem már a jelenben is hatnak a szüleikre s a katholicizmus helyzetét megjavítják.

A lutheránus százszok visszatérítésére is talált módot Possevino. Nagyon jól tudta, hogy a százszok annyira ragaszkodnak lutheránus vallásukhoz, hogy csak nagynehezen lehetne őket rábírni, hogy fiaikat katolikus iskolába küldjék. Itt tehát fortéllyal kell élni. A százszok gyermekeiket rendszeresen a wittenbergi, lipcei és a tübingeni egyetemre küldik. Ez egyetemekre néhány tanult és istenfélő (katolikus) fiatal embert kellene előre küldeni, akik az odakerülő százszokat fogadnák s rábeszelnék őket, hogy látogassanak el velök más tudományos helyekre is, ahol igaz tudomány és valódi jámborság honol.

A magyar nevelés története tehát e kötetnek is hasznát veheti. Az olasz szöveghez Szittyai Dénes készített könnyen áttekinthető és használható tartalmi kivonatot.

Marczinkó Ferenc.

W. Schoenichen: Methodik und Technik des naturgeschichtlichen Unterrichts. Leipzig, 1914, 8° 611 l. Quelle und Meyer. Mit 2 farbigen und 30 schwarzen Tafeln, sowie 115 Abbildungen im Text.

E mű V. kötete Norrenberg «Handbuch des naturwissenschaftlichen und mathematischen Unterrichts» című vállalatának. A biológia, az állat- és növénytan módszertanát adja. Nem csodálkozunk a bő

tartalmon, ha tudjuk, hogy mily átalakulás történt a természetrajzi tárgyak tanításában az utolsó évtizedek alatt. Az igaz, hogy még ma is sok hibát követnek el a régi, leíró irányzat hívei, mivel sok helyen a tanítás nem áll egyébből, mint a porzók és bibék számának, a fogképleteknek, Miller- és Naumann-féle kristályjegyeknek és vegytani képleteknek a betanításából. Viszont sokszor a biológusok is túlzásba mennek, amikor a rendszerrel semmit sem törődnek. Elismérjük, hogy a kisebb tanulók lelki világa még nem érett meg a rendszerző munkára, azért ennek az alsóbb osztályokban való követelése felesleges. Ámde a felsőbb osztályokban lehetetlen elejteni a rendszeres áttekintést.

Schoenichen munkája két nagy részre oszlik: a természetrajz tanításának methodikájára és technikájára. Legelőször is a természetrajztanítás feladatait és céljait fejtegeti, nélkülözhetetlennek tartja a természettudományi ismereteket modern világfelfogásunk kialakulásában. Nemcsak alaki, hanem esztétikai és etikai képzőereje is van a természetrajznak. Majd az állattan és növénytan tananyagát részletezi az alsó és felső fokon. Vázolja a biológiai felfogás kialakulását. Beszél ennek alapján a rendszertanról, alaktanról, életközösségekről, a származástanról. Tanítási mintákat is ad, hogy igazolja a biológiai irány didaktikai értékét.

A biológiai tárgyalásmód megköveteli, hogy a természetrajzot vonatkozásba hozzuk a rokontárgyakkal. Schoenichen kiterjeszkedik röviden a biológia történetére is. Majd áttér a tanítás eszközeire, a tankönyvre, a szemléltető képekre, modellekre, a rajzolásra, kísérletekre, az iskolai gyűjteményre (szertár), iskolakertre és kirándulásokra. Amellett van, amit most már Amerika és Anglia után az egész német pedagógus világ elismer, sőt követel, hogy a tanulók tevékenységének is helyet kell juttatnunk a tanításban az új természetrajzi, biológiai gyakorlatok útján. Különböző módjai és fokai vannak ennek. Foglalkozhatnak a tanulók rajzolással, fényképezéssel, megfigyeléssel, gyűjtéssel, modellek (virág, egyes növény- és állati testrészek) készítésével, egyes kérdések megoldásával gyakorlati alapon stb.

A második részben a tantermek berendezéséről, a gyűjtemények felállításáról, kezeléséről, a vivariumok, terrariumok és akváriumok beállításáról, fenntartásáról beszél Schoenichen, majd egy mintaiskolakert berendezését vázolja röviden. Végezetül kiterjeszkedik a gyűjtés technikájára is. Aki tovább akar kutatni, minden fejezet alján egész sereg szakmunkát talál, amelyek mind elsőrangú szerzőktől valók.

Minden szaktanár okulást meríthet ebből a nagy gyakorlati érzékkel megírt munkából. Ha majd nekünk is lesznek ilyen szel-

lemű és irányzatú munkáink, akkor a kezdő tanárnak nem kell örökösen töprengenie, hogy bizonyos kérdésekben mint járjon el; minden módszertani kérdésre gyakorlatilag fog megfelelni az a munka.

Horváth Károly.

Emil Wilk, Lehrer in Prázmár (Tartlau): Märchen-Fibel für die ev. Volksschulen in den siebenb. Landesteilen Ungarns; Begleitwort zur Märchenfibel. Brassó, 1913. Im Selbstverlag. 1 K 30 f.

Ebben az abc-s könyvben és a hozzá tartozó magyarázatban az az elv, hogy a gyermek lelkét mindenféle ráerőszakolt, szellemi békától meg kell szabadítani és vissza kell neki adni az érzékei fölött való szabad rendelkezést. Wilk könyvecskéje gyakorlati megvalósítása azoknak a törekvéseknek, melyek a pusztán tanító iskolát át akarják alakítani dolgoztató iskolává. Az írás-olvasás a kezdete a konvenciók rendszeres elsajátításának. Ekkor kell alapját vetni annak, hogy érzékszerveinket az egész életen át helyesen használjuk. Wilk Emil nem ragadja ki a gyermeket a környezetéből, hanem az iskolát állítja be a környezet közepébe. Nem az ünnepélyes irodalmi nyelv koturnusán át beszél tanítványaihoz, hanem azon a nyelven, melyet gügyögve tanultak meg, amelyet otthon, szüleik és apró pajtásaik körében használnak: a tájszólásokban. Ez kedves nekik, sőt a felnőtteknek is. Természetes, hogy a dialektus csak az élőszóban jelentkezhetik. Papiroson, táblán, szóval megörökített formában az irodalmi nyelvvel találkozik a gyermek. De akkorra már a tájszólás segítségével megismerkedett, sőt megbarátkozott a tanítás eszközeivel, az ismerős fogalmaknak idegenszerű, *hochdeutsch* nevét könnyen és szívesen megtanulja. A tájszólás használása lehetővé teszi a gyermeknek a munkában való aktív részvételét. Nem kell bambán lesnie a tanító ajkáról a bűvös szavakat, hanem bátran és közvetlenül feltárhatja lelkét. Így az eleven élet napsugara jut bele a tanításba.

Ezen kívül alkalmazza Wilk a rajzot is. Azt tartván, amit egyre többen ismernek már fel, hogy a passzív szemlélet hiányos. Ezért olyan képeket kell mutatnunk, melyeket a maga bájosan fejletlen technikájával utánozni tud. Így lesz a szemlélet aktív, így születik meg az igazi dolgozva tanulás. E könyv pompás gyűjteményét adja a primitív gyermekrajzoknak. Mindegyik hangnak megvan az állandó, szimbólikus képe, mely egy-egy kedves, kis mesével megörögződik a gyermek lelkében és a kapcsolat eleven erejével ösztökéli a gyermeket az iránta való érdeklődésre. Azután következik a szóolvasás, amit elősegít a szavakkal való előzetes ismeretség, az összefüggő történet. A szerző hangképgyűjteményt is készített. A rajzoláson